

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Türkiye'deki Göçmen Toplulukların Alternatif Medya Pratikleri: Al Harmal Gazetesi Örneği¹

Alternative Media Practices Of Migrant Communities In Turkey: The Case Of Al Harmal Newspaper

İlker RAĞBETLİ^{a*} Bayram Oğuz AYDIN^b

^a Öğretim Görevlisi, Harran Üniversitesi, Reklamcılık ve Pazarlama Bölümü, Şanlıurfa/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-2156-6532

^b Doç. Doktor, Süleyman Demirel Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Isparta/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-2061-1688

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 1 Nisan 2022

Kabul tarihi: 4 Ağustos, 2022

Anahtar Kelimeler:

Al Harmal Gazetesi,
Alternatif medya,
Topluluk iletişimi

ARTICLE INFO

Article History:

Received: April 1, 2022

Accepted: August 04, 2022

Keywords:

Al Harmal Newspaper,
Alternative media,
Community communication

ÖZ

Alternatif medya, ana akım medyada kendine yer bulamayan hâkim söylemin dışında kalan kesimlerin kendi seslerini kamusal alanda duyurmak için oluşturdukları medya pratiklerini ifade eder. Yine alternatif medya, yerel kültürlerin yaşatılmasına, demokratik bir kamuoyunun oluşmasına, medyada çok sesliliğin sağlanmasına; göçmenlerin, azınlıkların, marjinal grupların ya da belirli ilgi gruplarının medyada seslerini duyurmasına katkı sunabilir. Bu yönüyle ana akım medyadan farklılaşır. Özellikle göçmen toplulukların, göç ettikleri coğrafyada seslerini duyurmada, anadillerini yaşatmada ya da anavatanları ile iletişim kurmada alternatif medyanın olanaklarından faydalandıkları söylenebilir. Alternatif medya ister organizasyon yapısıyla isterse üretim biçimiyle ana akım medyadan farklı özellikler gösterir. Bu çerçevede bir medya pratiğinin alternatif medya olarak tanımlanabilmesi için onun doğasından kaynaklanan niteliklere sahip olması beklenir. Bu düşünceler ışığında 2020 yılında başladığımız bu çalışmada Şanlıurfa'da Suriyeli göçmenler tarafından çıkarılan Al Harmal Gazetesi'nin 10 farklı sayısı (1, 9, 17, 25, 33, 41, 49, 57, 65, 73) alternatif medyanın yapısal ve işlevsel özellikleri gösterip göstermediğini anlamak için içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde ise Al Harmal Gazetesi'nin yapısal ve işlevsel özellikler bakımından ana akım medyaya alternatif bir bakış açısı sunduğu anlaşılmıştır.

ABSTRACT

Alternative media refers to the media practices created by the segments outside the dominant discourse that cannot find a place in the mainstream media to make their voices heard in the public arena. Alternative media, again, to keep local cultures alive, to create a democratic public opinion, to ensure polyphony in the media; it can contribute to the voice of immigrants, minorities, marginalized groups or certain interest groups to be heard in the media. In this respect, it differs from the mainstream media. It can be said that especially immigrant communities benefit from the possibilities of alternative media to make their voices heard in the geography they migrated, to keep their mother tongue alive or to communicate with their homeland. Alternative media shows different characteristics from the mainstream media, either in terms of organizational structure or production style. In this context, in for a media practice to be defined as an alternative media, it is expected to have the qualities arising from its nature. In the light of these thoughts, in our research that we started in 2020, 10 different issues (1, 9, 17, 25, 33, 41, 49, 57, 65, 73) of Al Harmal Newspaper published by Syrian immigrants in Şanlıurfa show the structural and functional features of alternative media. It was examined by content analysis method to understand that the data obtained are examined, it is understood that Al Harmal Newspaper offers an alternative perspective to the mainstream media in terms of its structural and functional features.

¹ Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Ana Bilim Dalında Doç. Dr. Bayram Oğuz Aydın danışmanlığında yazılmış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The concept of media, which expresses the plural of the word medium, which is defined as medium in Latin, refers to the tools used in communication with the masses. Mainstream media, on the other hand, can be defined as media tools monopolized by capital and governments and structures that direct the masses in line with the dominant discourse. Making a profit relative to the functions of these structures, which include many professionals, such as contributing to the formation of a healthy public opinion or informing the society, is mostly in the first place. This situation, on the other hand, prioritizes commercial concerns and creates a basis for mainstream media contents to focus on popular issues or to produce in line with the expectations of capital owners. This problematic mode of production of the mainstream media renders it incapable of addressing social issues or giving place to different views in the public sphere. At this point, the issues ignored by the mainstream media constitute the agenda of alternative media. In this respect, alternative media practices come to the forefront with their contributions to the provision of polyphony in the public, the preservation of cultural richness, socialization and, by this means, the formation of a more democratic public opinion. Alternative media have an important function in conveying the ideas, identities or developments that exist in the ordinary of daily life to the public through the media. On the one hand, alternative media express the platforms that community members take part in the production processes to express themselves in order to serve a community, unlike the mainstream media, on the other hand, they create an alternative to the dominant discourses and representations of the mainstream media. Again, alternative media contribute to the understanding of civil society because of the opportunities it provides for citizens to adopt democratic and civic behaviors through the media. This aspect of it, on the other hand, creates a junction in the rhizomatic context by revealing the relationality between the state and the market. At the same time, it presents a critical point of view on the fact that all kinds of discrimination such as racism and sexism are sold as the dominant discourse, instead of producing content based on conscious manipulations and distorted facts in the mainstream media. Struggles with class differences. It opposes the oligarchic structure of the mainstream media by prioritizing the representation of the multitude. It allows the representation of different segments in the public sphere. It focuses on the representation of communities such as immigrants, minorities or different interest groups in the public sphere through the media. In particular, it contributes to immigrants expressing their problems at first hand, keeping their culture alive, preserving their identities, and maintaining their relations with the homeland in the countries they migrated to. They bring a different perspective to the media environment, whether with their anti-hierarchical organizational structures or with their non-profit production forms. They contain many examples from fanzines to radios, from newspapers to the internet.

In this context, in our study, Al Harmal Newspaper, published by Syrian immigrants in Şanlıurfa, was evaluated in the context of the structural and functional features of alternative media, and whether it showed alternative media features or not was examined by content analysis method. In creating the categories and codes in the content analysis, the functions of "representation of local cultures, contribution to social life, strengthening of civil society and contribution to the dialogue environment" of the alternative media revealed in the study of Fraser and Estrada (2005, pp.18-22) were used. When the data obtained are evaluated, the distribution of news and content by categories is 27.5% Representation of Local Cultures, 23.6% Contribution to Social Life, 20.5% Strengthening Civil Society and Contribution to Dialogue Environment. It appears to contain 71, 6 of them. The remaining 28.4% consists of various news. In our study, it has been understood that Al Harmal Newspaper is an alternative media practice in terms of its structural and functional features in terms of its anti-hierarchical organization in the organizational structure, the execution of the production processes with the understanding of volunteerism and labor, its non-profit, the free distribution of the newspaper, the participation of the community members in the production processes at the same time. In this context, our study is considered important in that it demonstrates that small-scale media organizations such as Al Harmal Newspaper should be supported for a more democratic media environment, and that immigrants have an important role in making their voices heard in public through alternative media by removing the legal obstacles in front of them.

Giriş

1 Ana akım medya temsil ettiği kesimlerin beklentileri ve sahip olduğu politik bakış açısı doğrultusunda üretim yapar. Medyanın, bazen bir siyasi erk bazen de sermaye sahipleri olarak tanımlayabileceğimiz bu kesimlerin tahakkümünde olması ise medyanın demokratik bir kamuoyu oluşmasına sağlayacağı katkıyı şüphesiz kısıtlar. Bu kısıtlama medyada çok sesliliğin önüne geçerek, etnik azınlıklardan işçi gruplarına, savaş karşıtlarından göçmen topluluklara, marjinal gruplardan belirli ilgi gruplarına kadar pek çok topluluğun medyada temsilini sorunlu kılar.

Özellikle zorunlu göç ile ana vatanlarını terk etmek zorunda kalan topluluklar göç ettikleri yeni ülkelerde kendilerini ifade etmekte, iletişim kurmada, yeni kültüre uyum sağlamada ya da kamusal alanda problemlerini dile getirmede birtakım zorluklar yaşamaktadırlar. Bu zorlukların aşılamamasının nedenleri arasında söz konusu toplulukların ana akım medyada sorunlu temsilleri ya da sorunlarının göz ardı edilmesi olabilir. Bu durum medya aracılığıyla kamusal alanda temsilleri sorunlu olan göçmen toplulukları, kendi problemlerini birinci ağızdan dile getirme, ana dillerini yaşatma veya anavatan ile ilişkilerini sürdürme gibi amaçlarla kendi medya pratiklerini oluşturmaya itmiştir. Alternatif medya olarak tanımlayabileceğimiz bu pratikler literatürde; topluluk medyası, sivil toplum medyası, radikal medya ve eleştirel medya gibi başlıklarla sınıflandırılmıştır.

Bu bağlamda 2011 yılında Suriye’de başlayan iç çatışmalar neticesinde Şanlıurfa’ya göç eden Suriyeliler, 2014 yılında Şanlıurfa’da Al Harmal Gazetesi’ni çıkararak kendi medya pratiklerini oluşturmuşlardır. Bir alternatif medya örneği olarak tanımlayabileceğimiz bu medya pratiğinin yapısal ve işlevsel özellikleri, alternatif medya bağlamında ele alınarak çalışmanın konusu olmuştur.

Bu çerçevede bu çalışmanın teorik altyapısında “alternatif medya” tanımları incelenmiş ve kavramsal çerçevesi aktarılmaya çalışılmıştır. Ortaya konulan alternatif medya tanımında ise Carpentier vd.’nin (2001) çalışmasında yer alan dört kuramsal yaklaşıma ek olarak Fuchs’un (2010) bu dört yaklaşımı eleştiren bakış açısı sunulmuştur.

Yine çalışmada Al Harmal Gazetesi alternatif medyanın yapısal ve işlevsel özellikleri bakımından içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Gazetenin yapısal özellikleri incelenerek gazetenin kurumsal kimliği ve organizasyon yapısı anlaşılmasına çalışılmıştır. İçerik analizinde ise sistematik rastgele örneklem yoluyla gazetenin 10 farklı sayısı seçilerek kategoriler ve kodlar yardımıyla Al Harmal Gazetesi’nin alternatif medya özellikleri gösterip göstermediği incelenmiştir.

Alternatif Medyayı Anlamak: Kavramlar ve Yaklaşımlar

Alternatif medya ile ilgili yapılan tanımları incelediğimizde onun ana akım medyadan; üretim, organizasyon yapısı, katılımcılık, finansal yapısı, amaçları, tüketim biçimleri vb. yönleriyle ayrıldığını görürüz. Yine alternatif medyalar, ifade özgürlüğü, ırkçılık, çevre sorunları, kadına karşı şiddet, vb. konuları (demokrasiye katkısı bakımından) ana akım medyada hâkim söylemin dışında kalan kesimlerin seslerini duyurmadaki işlevleri üzerine odaklanır (Howley, 2010; Taylan, 2012).

Temelde Carpentier vd.’nin (2001) ortaya koyduğu “Topluluk Medyası- Demokratik Medya Söyleminin Sustainılması” adlı çalışmasında alternatif medyayı dörtlü bir sınıflandırma ile ele alarak alternatif medya çalışmalarına önemli bir katkı sağlamışlardır. Bir topluluğa hizmet etmek, ana akım medyaya alternatif olması, alternatif medyanın sivil toplumla ilişkilendirilmesi ve rizom olarak alternatif medyanın ele alınması çalışmadaki dörtlü sınıflandırmanın temel başlıklarıdır.

Alternatif medyayla ilgili bir diğer tanımlama ise Christian Fuchs (2010) tarafından yapılmıştır. “Alternative Media as Critical Media” (Eleştirel Medya Olarak Alternatif Medya) başlıklı çalışmada Fuchs, Carpentier, vd. (2001) yapmış olduğu dörtlü sınıflandırmayı eleştirel bir yorumla ele alarak alternatif medyanın temelde eleştirel bir içeriğe sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca organizasyon yapıları, profesyonellerin çalışması veya belirli oranda kâr amacı gütmeleri sebebiyle alternatif medya tanımı dışında bırakılan belirli topluluklara hitap eden medya araçlarının da alternatif medya özelliği gösterdiğini savunmaktadır.

Birinci Yaklaşım: Bir Topluluğa Hizmet Etmek

Bir topluluğa hizmet amacıyla topluluk medyasını ele aldığımızda yaklaşımın tanımlanmasında topluluk kavramının ön plana çıktığını görürüz. Topluluğun kavramsallaştırılması ise Tönnies’in (1963) “Gemeinschaft ve Gesellschaft” adlı çalışmasında ele alınır. Tönnies, bu kavramları içinde bulunduğu (19.yy) sanayileşme ve kentleşmenin sonucunda sınıf çatışmalarının arttığı, bireylerin toplumsal yaşamı sorguladığı bir dönemde irdelemektedir (Hazar, 2017, s.372).

“Community and Community Development” isimli çalışmasında Leunissen (1986), topluluk kavramı çerçevesinde yürütülen tartışmaların birbirine geçmiş kimlikler ve ilişkiler çerçevesinde coğrafi ve etnik sınırlamalara gönderme yaptığını ileri sürer. Bu sınırlamaların ortadan kaldırılması için ise coğrafi olanın olmayan ile yapısal ve maddeci olanı ise kültürel olanla ilişkilendirmek gerektiğini ifade etmektedir (aktaran Köksalan, 2010, s.62).

Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte ele aldığımızda toplulukların sadece coğrafi olarak tanımlanmış alanlarda değil, aynı zamanda “kullanıcı grupları” gibi siber alanlarda da oluştuğu görülmektedir (Carpentier vd., 2003, s.54). Sanal ve çevrimiçi topluluklar olarak tanımlanan bu yapıların coğrafi temelli topluluk tanımlarıyla benzer özellikler taşıdığı ifade edilmektedir. Bu durum topluluk tanımlarında mekânsal bağlayıcılığa yapılan atıflarla ilgili alışıldık yaklaşımları değiştirmiştir (Bailey vd., 2015, s.34).

Yeni tanımlarda ise coğrafi yakınlığın “topluluk” için her zaman gerekli bir şart olmadığı ortaya konulmuştur. Toplulukların coğrafi sınırlardan bağımsız tanımlarına baktığımız zaman karşımıza: sanal topluluklar, deneyim toplulukları, çıkar toplulukları, yorumlayıcı topluluklar ve tahayyül eden topluluklar çıkmaktadır. Çıkar toplulukları, ortak amaç, problem ve kaygıdan kaynaklanan özneleri bünyesinde barındırır; deneyim toplulukları, öznel belirli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen bireylerin deneyimlerini birbiriyle paylaşmasıdır (Köksalan, 2010, s.62). Yorumlayıcı ve tahayyül eden topluluklarda ise kültürel yapıların merkeze alındığını görürüz (Bailey vd., 2015, s.35).

Topluluk medyası, topluluk üyelerinin bilgi almak, eğitim, eğlence amacıyla erişmek istediklerinde erişebildiği medyadır. Plancılar, yapımcılar ve sanatçılar olarak topluluğun katıldığı medyadır (Berrigan, 1979, s.8).

İkinci Yaklaşım: Ana akım Medyaya Alternatif Olmak

Alternatif medya tanımlamasıyla ilgili yürütülen tartışmalarda “alternatiflik” onun ana akım medyadan ayrılan yönlerine odaklanmaktadır. Öte yandan “radikal” (devrimci olarak algılandığından) kavram olarak toplumsal değişimleri çağrıştırırsa da alternatiflik daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Alternatif medya pratikte ana akımdan farklı olarak elit veya seçkinlerin dışında kalan daha düşük statülü diyebileceğimiz gruplara veya dez-avantajlı gruplara erişim ve katılım olanağı sunar (Atton, 2014, s.26-27).

Bailey vd., (2015) ve Lewis’in (1993) tanımlamasından hareketle ana akım medya ve alternatif medyanın yapısal özelliklerini şu şekilde ifade etmektedirler:

- Ana akım medyanın yapısal özellikleri, geniş ölçekli, homojen aynı zamanda özellikleri (ticari değer anlamında) açık bir biçimde belirlenmiş geniş bir izleyici kitlesine seslenmek
- Devletin ya da özel kuruluşların sahibi olduğu bir örgütlenme
- Profesyoneller tarafından yürütülen hiyerarşik olarak yapılanmış bir organizasyon formu
- Hâkim söylem ve temsillerin taşıyıcı-aktarıcısı olma
- Küçük ölçekli ve farklılıklara saygı duyulan toplum içindeki dezavantajlı gruplara yönelmek
- Devlet ve pazarın müdahalesinden bağımsız olma
- Yatay ya da hiyerarşik olmayan bir biçimde yapılanmış, demokratikleşme ve çoğulculuk adına izleyicinin erişimine ve katılımına izin verme
- Kendi kendini temsil etmenin önemine değinerek egemen olmayan söylem ve temsillerin taşıyıcısı olma

Alternatif medyanın, devletten ve piyasadan bağımsız olarak, ana akım medyada var olan pazar baskısını yaşamadan varlığını sürdürebilecek üçüncü bir sektör olarak medya kuruluşlarına bir alan açtığından söz edebiliriz (Carpentier, 2003, s.56). Bu yönüyle alternatif medyalar kârdan daha çok düşüncelerin serbestçe dolaşımını önceler (Atton, 2014, s.28).

Jankowski'ye göre (1994), ister örgütsel yapılanmasındaki farklılıklar isterse çok sesliliği incelemesi bakımından içerik üretme noktasında da ana akım medyadan farklılaşabilir. Bu durumun temel nedeni ise, farklı toplumsal grupların ve toplulukların daha yüksek katılım düzeylerinde bulunması ve "yerel kültürel tezahürlere, etnik azınlık gruplarına, mahalledeki veya bölgedeki sıcak siyasi konulara" zemin sağlama amacından kaynaklanmaktadır (aktaran Algül, 2012, s.112). Topluluk medyasının çeşitli sosyal olaylara, azınlıklara ve alt / karşı kültürlere ses verme çabası ve kendi kendini temsil etmeyi ön plana çıkarması, çok sesliliğe katkı sunan çeşitli bir içerikle sonuçlanabilir. Aynı zamanda, ana akım medyada çalışan "profesyonel" in üretim değerlerine yönelik eleştirel duruşu, biçimlerde çeşitliliğe yol açmakta, içerik ve format denemeye imkân sunmaktadır (Carpentier, 2003, s.57). Bu da ana akım medya karşısında gelişimi ve değişimi destekleyen tarzların oluşmasını sağlayacaktır (Köksalan, 2010, s.67).

Üçüncü Yaklaşım: Topluluk Medyasını Sivil Toplumla İlişkilendirmek

Sivil toplum, insanların dernekleri, bağları ve bağlılıkları yoluyla oluşturduğu, devletten ve piyasadan bağımsız fakat ikisi ile de bağlantılıdır. Sivil toplum, "bu alanı dolduran- aile, inanç, ilgi ve ideoloji uğruna oluşturulmuş- zorlanmamış insan birliği alanı ve aynı zamanda ilişkisel ağlar kümesidir. Bazı açılardan sivil toplum, insanlar arasındaki "doğal" iletişimin ötesinde topluluk hakkında konuşmanın bir yoludur- liberal demokrasiler içinde, modern siyaseti oluşturan yapıların içinde sıkıca konumlanmış bir sosyal faaliyet alanı olarak bir topluluktur (Rennie, 2006, s.26). Topluluk hakkında konuşmak veya toplumsal meselelere eğilmek, alternatif medyanın aktivist felsefesinin etkisiyle tecavüz vb. toplumsal konuların tartışılmasına bir alan açabilir. Ayrıca alternatif medya ana akım medyada yer almayan hikâyelerin evidir (Atton, 2014, s.27-29).

Topluluk medyası, sivil toplumun iletişim platformlarına ihtiyaç duyduğu inancından yola çıkarak, iki tarafın da bu açıdan birbirine bağımlı olduğu düşüncesinden doğmuştur. Bu

nedenle topluluk medyası, sivil toplumun kendisi tarafından sürdürülmesi ve genişletilmesi için bir araç olarak görülmelidir (Rennie, 2006, s.32-36).

Topluluk medyası katılımı toplumun farklı düzeylerine indirgeyebilmesi bakımından demokratikleşme süreçlerine olumlu katkılar sunabilir. Sivil toplumun burada üstleneceği rol ise devlet medyası ve piyasa medyasının kısıtlı bakış açısı karşısında ana akımda ele alınmayan başlıkları konu edinerek bu sürece olumlu katkı sağlaması olmalıdır (Köksalan, 2010, s. 69).

Dördüncü Yaklaşım: Köksap/ Rizom Olarak Topluluk Medyası

Alternatif medyanın sivil toplumdaki rolü, muğlaklığı, devlet ve piyasa ile karşılaşmaları ve ilişkisi rizom yaklaşımın temel konusudur (Bailey vd., 2015, s.61). Bu ilişki köksap metaforu köksapçı (rhizomatic) ve arbolik (arbohic) düşünme arasındaki karşıtlık ve birliktelik üzerine kurulmuştur (Köksalan, 2010, s.69). Arbolik doğrusal, hiyerarşik ve hareketsizdir ve “soy ağacının ağaç benzeri yapısı, daha küçük ve daha küçük kategorilere ayrılmaya devam eden dallar” olarak temsil edilebilir (Carpentier, 2003, s.61). Deleuze ve Guattari’ye göre (1987), bu arbolik durumun yapısından kaynaklanan kendi felsefesidir. Öte yandan, köksap ise doğrusal olmayan, anarşik ve başına buyruk, göçebe bir yapıdadır: “Ağaçların aksine köksap herhangi bir noktadan bir diğerine bağlanabilir” bu kabiliyeti ona sonsuz bir dinamizm katar (aktaran Köksalan, 2010, s.70).

Topluluk medyası genellikle varlığını sürdürmek için, piyasa ve/veya devletle farklı ilişki türleri kurar ve bu sayede kamu ve ticari medya organizasyonlarının sahip olduğu katılıkları ve pozisyonları potansiyel anlamda istikrarsızlaştırıcı ya da yersiz yurtsuzlaştırıcı olarak görülebilir (Algül, 2012, s.121).

Rizomatik medya yaklaşımı, sivil topluma ve (buna ilişkin olarak) demokrasiye atfedilen önemi pekiştirir. Sivil toplum medyasının kamusal alandaki rolünden farklı olarak çeşitli görüş ve ilgi alanlarına sahip insanların (öğrencilerin, çevrecilerin, ırkçı karşıtlarının, feministlerin, işçi gruplarının vs.) bulunduğu kavşak noktası özelliğiyle ön plana çıkar (Carpentier, 2003, s.61).

Eleştirel Medya Olarak Alternatif Medya

Alternatif medya alanında çalışmalar yapan bir diğer isim Christian Fuchs’un (2010) kaleme aldığı “Alternative Media as Critical Media” adlı makalede alternatif medyayı “eleştirel medya” olarak tanımlar. Çalışmasını Frankfurt Okulu’nun politik bakışını yansıtan ve temellerini Marx’tan alan *eleştirel teori* (Çoban ve Buz, 2008, s.73) çerçevesinde değerlendiren Fuchs’a göre medya sadece sosyal sistemlerden kurulmuş bir donatı değil kamusal alanlardaki iletişim sürecinin bir parçasıdır (Fuchs, 2010, s.173).

Fuchs (2010), Carpentier ve diğerlerinin ortaya koyduğu alternatif medyaya getirilen dört yaklaşım keyfi ve eksik olarak tanımlar. Bunun sebebi de sosyal teorinin temelini oluşturan, bunu haklılaştıran, yaklaşımların farklılıklarını ve ortak noktalarını açıklamak için kullanılan bir temelin eksik olmasıdır. Özne ve nesne ayrımı alternatif medyanın kuramsallaştırılmasında süreç ve içerik odaklı yaklaşımlar arasındaki ayrım olarak bir çerçeve çizebilir. Birçok çalışmada ön plana çıkan alternatif medyanın en önemli özelliği kendi kendine organize olabilmesi ve üretim süreçleridir. Bu durum ise profesyonel olarak hareket eden pek çok muhalif medyanın ana akım medyaya bir alternatiflik oluşturmaya rağmen tanımdan dışlanması anlamına gelmektedir. Örneğin, New Enternasyonalist (70 bin tirajı vardır), Rethinking Marksizm ya da Left Review gibi dergiler belirli gruplara hitap etmekle birlikte ana akım medyadan farklı olarak eleştirel içeriğe sahiptir, herkes kolayca yazabilir ancak editör ekipleri profesyoneldir. Bu ve benzeri medyalar temsil ettikleri gruplar için önemli olmasına

karşın sırf kendi kendine üretim yapmadıkları ve profesyonellerden oluştuğu için onları alternatif medya tanımını dışında bırakmanın doğru olmadığına değinir (Fuchs, 2010, s.177).

Alternatif medya genellikle vatandaşların katılımına olanak sağlayan, kendi iç dinamikleriyle içerik üretip yine kendi öz kaynaklarını kullanabilen küçük ölçekli yapılardır. Eleştirel medya geleneksel medyada hâkim olan ideolojik, popüler, satılabilir, manipülasyona dayalı içerik üretiminin yerine, sermaye, ırkçılık, cinsiyetçilik, milliyetçilik, vb. egemen söylemlerin baskıcı perspektiflerine bir alternatif ve muhalif formlarda içerik sunar. Yine eleştirel medya, çokluğun medyasıdır, karşı-kamusal alanın medyasıdır. Hükmedilenlerin deneyimlerini ifade ederler, mücadele sürecinde ortaya çıkarlar bir sınıf mücadelesi ve proleter örgütlenme biçimidir. Bu hareket belirli bir kurumsal egemenliği sorgulayarak sınıf sorunlarına yeniden odaklanır ve mücadele eder (Fuchs, 2010, s.179).

Fucsh (2010), çalışmasında, eleştirel medyanın içerik bakımından bastırılmış olasılıklarını gösterir, gerçeklik karşıtlıklarını ve değişim potansiyellerini, hâkimiyeti sorgular, ezilen ve baskın olan grup ve bireylerin bakış açılarını ifade eder ve iş birliği yapan bir toplumun ilerlemesini savunur. Ona göre eleştirel medyanın ürün formu hayal gücünü ilerletmeyi amaçlamaktadır, tüketilen form veya içerik, medya içeriğinin yorumlanmasıyla alıcılar, belirli egemenlik biçimlerini sorgularlar, iş birliğini ilerleten alternatif varoluş modelleri hakkında fikirler geliştirirler ve dönüştürücü eylemlere ve toplumsal mücadelelerde potansiyel olarak yol gösterici olabilir. Ürünün yanı sıra diğer boyutların da alternatif medya yapıları kesinlikle arzu edilir, ancak gerekli tek koşul olarak kabul edilmemesi gerektiğinin altını çizer.

Alternatif Medyanın İşlevleri

Fraser ve Estrada (2005, s. 18-22) alternatif medyanın aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmeyi amaçladığını ifade etmektedir. Maddeler halinde sıralayacak olursak bunlar:

- **Yerel Kimlik, Karakter ve Kültürün Yansıtılması ve Desteklenmesi:** Topluluk medyası söz konusu toplumun kimliğini ve karakterini yansıtma işlevi görür. Bu yüzden temelde yerel içeriğe odaklanarak hedef kitlesinin özel ilgi alanına göre dış haberleri ve olayları da içerebilir. Aynı zamanda yerel kültüre odaklanır. Kültür topluluktaki bireylerin kendilerine ve başkalarına söyledikleri şeylerdir. Kültür o toplumdaki bireylerin rüyalarını ve umutlarını geçmişlerini ve geleceklerini ifade etme biçimidir.
- **Fikir ve İfade Çeşitliliği Oluşturulmasına Zemin Hazırlar:** Topluluk medyası toplumun farklı kesimlerini iletişim sürecine dâhil ettiği için şeffaf ve demokratik unsurları bünyesinde barındırır. Her topluluk içinde bazı fikir ayrılıkları barındırabilir. Dışardan ideal olan görünümünün aksine barışçıl ve homojen değildirler. Bu anlaşmazlıklar, uyuşmazlıklar toplulukların sahip olduğu farklı ilgi alanlarından kaynaklanabileceği gibi aynı zamanda etnik farklılıklar, dini veya dilsel farklara hatta bazı tarihi olaylardan kaynaklanıyor olabilir. Bu farklılıklar demokrasi ve demokratik toplumların oluşması için gereklidir. Topluluk medyasının bir diğer işlevi ise tarafsız bir şekilde tartışmayı tüm yönleriyle ele almasıdır.
- **İçerik ve Program Çeşitliliği Sağlar:** Topluluk medyası birçok farklı tarz ve formatta içerik çeşitliliği sunar. Bunlar arasında yuvarlak masa tartışmaları, röportajlar, topluluk toplantılarının canlı yayınları sayılabilir. Program tercihlerinde veya içerik oluşturmada hedef kitlenin beklentileri göz önünde bulundurulur. Hedef kitlenin isteklerine ve beklentilerine göre içerik geniş bir başlığı ele alıyor olabilir. İçerik temel olarak topluluğun sorunlarına ve yaşam deneyimlerine odaklanır. Bu durum kırsal kesimde balıkçılık, tarım, sağlık gibi konular ön plana çıkarken her zaman topluluğun güncel

durumu ifade etmektedir. Canlı yayınlar yerel ölçekli konulara odaklanabileceği gibi yereli ilgilendiren ulusal konulara da odaklanabilir ayrıca uzak toplumlarda farklı medya kanallarına erişim imkânı olmayan topluluklar için ulusal veya uluslararası yayınlar yapabilir.

- **Demokratik Süreci ve Açık Diyalogu Destekler:** Demokrasiyi icat eden Antik Yunanlılar politik tartışmalarını toplum içinde yürütmüştür. İsteyen herkes kendi görüşlerini dile getirmek için ya da farklı görüşleri dile getirmek için bu toplantılara katılabilirdi. Bugün çok sayıda insan yüzünden bu durum gerçekleşmemekte bu yüzden demokratik süreçlere katılım sıradan vatandaşların erişimini olanaksızlaştırmaktadır. Genel olarak politikacılar seçildiğinde seçmenleri ile olan ilişkileri kısıtlanır ve görevlerini onlara danışmadan yerine getirirler. Topluluk medyaları bu yönüyle toplumu ilgilendiren olaylar ve kararlar ile ilgi etkileşimli tartışma için bağımsız bir platform sağlayabilir. İnsanları demokratik karar verme süreçlerine yakınlştırması nedeniyle yerinden yönetim ilkesini destekleyerek yurttaşların karar verme süreçlerine erişimlerini kolaylaştırır. Fakat sosyal ve ekonomik süreçlerin başlayıp bitmesi topluluğun içinde gerçekleşmez. Hükümete, yasa yapıcılarına, özel kurum ve kuruluşlara ulaşmaları gerekmektedir.

Topluluk medyası tarafından yayınlanan/yayımlanan toplumsal tartışmalar yerel temelli devlet çalışanları veya kuruluşlarca duyulabilir veya üstlerine bildirilir. Bu durum topluluğun ihtiyaç ve sorunlarına cevaben gelişim sürecinin başlangıcını oluşturur. Özet olarak demokratik sürecin temeli insanların duyma ve kendilerini duyurabilme kabiliyetidir. Topluluk medyası bunun için bir zemin oluşturur.

- **Sosyal Gelişimi ve Değişimi Teşvik Eder:** Yoksul topluluklar durumları hakkında kaderci olmaya meyillidirler. Her birinin kendisine ait bir bakış açısı olmakla birlikte bu değişim için yeterli değildir. Gelişim için gerekli olan şey bu noktada yerel gerçeklikle birlikte topluluk bakış açısıdır. Buna yalnızca topluluğun durumunu, nedenlerini ve atılabilecek adımlarını tartışarak ulaşabilirler.

Topluluk medyası içsel tartışmalara ve topluluk bakış açısına ulaşmak için uygun zemini hazırlar. Bu bağlamda belirli problemler analiz edilebilir, çözümler üretilebilir en çok etkilenenler veya duruma yardımcı olabilecekler harekete geçirilebilir. Topluluktaki azınlık olarak gösterilen anti sosyal davranışlar topluluk medyası aracılığıyla çoğunluk tarafından baskı oluşturularak değiştirilebilir.

- **Sivil Toplumunu Teşvik Eder:** Sivil toplum, toplumun eş zamanlı bir şekilde var olması için mücadele eden sosyal kurumların çoğunluğu ile mümkün olur. Sivil toplum bireyin ve grupların standartlarını ve değerlerini yaratır. Özellikle demokrasiyi sonradan benimseyen uzun süre tek partili sistemde kalan toplumlarda daha genç nesiller demokrasiyi işlevsel hale getiren sivil toplum hakkında veya demokrasinin gerekleri hakkında çok az bilgiye sahiptirler.

Bazı topluluk medyaları toplumun zorunluluklarına, insan haklarına, insan hakları ile ilgili farkındalık yaratmaya, demokrasiye ve sivil toplum uygulamalarını açıklamaya odaklanır. Yeni keşfedilen özgürlükler uyum ve sosyal ilerleme ile sonuçlanacak ise, sivil bir duygunun nasıl gerekli olduğunu açıklamaya çalışırlar.

- **İyi Yönetimi Teşvik Eder:** Yoksul topluluklarda yerel otoriteler ve siyasetçiler bireysel veya grup olarak halktan çıkar sağlarlar çünkü baskı altına alınmış toplumun başka bir seçeneği yoktur. Topluluk radyosu bu noktada insanlara mağduriyetlerini ifade etmek için bir imkân tanır. Bu aşamada topluluk medyası bir kamuoyu bekçisi (*Watchdog*)

rolü üstlenerek yerel otoritelere ve siyasetçilere topluma karşı olan sorumluluklarında daha dikkatli olmalarını sağlar.

Topluluk medyasında, topluluk ve yerel otoriteler arasında yer alan tartışma ortamlarına sıkça yer verilir. Bir çerçevede bir diğer uygulama ise yerel hükümet toplantılarını canlı olarak yayınlamaktır. Topluluk medyası bu işlevi her zaman kolay bir şekilde yerine getiremeyebilir.

Gücü belirli bir oligarşik yapı içinde elinde tutan ailelerin var olduğu kimi toplumlarda topluluklar bu ailelerden hissettikleri baskı ve bunun neticesinde ortaya çıkan bağlılık duygusuyla fikirlerini dile getiremezler.

- **Yeniliği, Bilginin Paylaşımı ve Katılımı Destekler:** Gelişimin anahtar kelimesi katılımıdır. Fakat çoğu zaman iletişim ve katılımın bir madalyonun iki yüzü olduğu fark edilmez. Bu yüzden ki insanlar bunlardan birini geliştirmek için harekete geçtiğinde aktif katılım göstermiş olurlar. Aynı zamanda ileride katılım gösterecekleri topluluk hareketlerinin de temelini atmış olurlar. Topluluk medyası tartışma, analiz ve bir fikir alışverişi platformu oluşturarak katılımı destekler.

Ek olarak topluluk medyası yeniliğe ve bilginin paylaşımına imkân sunar. Örneğin, bir aile veya grubun yakın bir bankadan tarım kredisi edinebilmesi gibi ortak probleme çözüm bulabilir. Bu problemleri yaşayan birinin topluluk medyasında bu çözümü paylaşması topluluğun diğer üyeleri için faydalı olabilir.

- **Sessini Duyuramayanların Sesi Olur:** Birçok geleneksel toplumlarda kadınlar, gençler veya etnik azınlıklar toplumsal olaylarda göz ardı edilir. Fakat hiçbir topluluk kadınların, gençlerin aktif katılımı olmadan tatmin edici ve eşit bir değişim ve gelişim yaratamazlar.

Bu yüzden topluluk medyası toplumda göz ardı edilen grupların sesi olur. Tabi ki bu uzun yıllar süregelen yayınların ve katılımın neticesinde oluşur.

- **Sosyal Hizmetlerin Sağlanmasında Telefona Alternatif Bir İletişim Kanalı Oluşturur:** Telefonun olmadığı yoksul kırsal bölgelerde topluluk medyası araçları mesajları yayınlamaya telefonun yerini alır. Örneğin topluluğun uzak bir yerinde yaşayan bir aile bu yayınlar aracılığıyla bir akrabasının hasta olduğunu ve ziyarete geleceğinin haberini alabilir. Veya işçi arayan bir kişi/kurum veya kuruluş yayın duyurusuyla iş arayan insanlara ulaşabilir.

Hükümet sosyal hizmetlerin etkinliğini arttırmak için, örneğin sağlıkta alan ziyaretleri yapmak ve bu hizmetten insanların zamanında faydalanabilmesi için bu yayınlar ile halka duyuru yapabilir.

- **Yayıncılık Alanında Çeşitliliğe Katkı Sunarak Tekelciliği Engeller:** Topluluk yayını diğer yayınların gerisinde kalsa da ulusal, resmi, ticari vb. yayın türlerinin hepsinin toplumda bir misyonu vardır. Topluluk radyosu bunu düzeltmeye yardımcı olarak demokratik toplumların gelişimi için gerekli olan yayım dengesini sağlar.
- **Yayın Endüstrisi İçin İnsan Kaynağının Gelişimine Katkı Sunar:** Topluluk medyası topluluk üyelerini mesaj üreticileri olarak ele aldığı için profesyonel yayıncıların süreçteki etkisini azaltır. Bu aynı zamanda acemi yayıncıların değerli teknik yetenekler edindiği bir okul işlevi görür. Topluluk medya araçlarında eğitim gören insanları değerli kılan bir başka faktör ise çalışanlarının dinleyicileri arasından çınması ve aynı problemleri yaşayan bireylerden oluşması sebebiyle bir yayıncı olarak kendileri gibi düşünen, ortak sorunlara veya ortak çıkarılara sahip topluluğa seslenmek üretim

sürecinde empatiyi geliştirerek yine üretimin daha içten, gerçekçi ve verimli olmasını sağlar.

Türkiye’de Alternatif Medya Alanında Yürütülen Bazı Çalışmalar

Türkiye’de alternatif medya alanında ortaya konulmuş birçok kitap, makale vb. çalışmalar bulunmaktadır. Yakın tarihli çalışmalara baktığımızda 2008 yılında Çağdaş Ceyhan tarafından Ahali ve Mülksüzler gazeteleri alternatif medya bağlamında değerlendirilmiştir. Gazetelerin yönetim ve üretim sürecinin nasıl olduğu, ana akım medyadan ne gibi farklılıklar barındırdığı irdelenmiştir (Ceyhan, 2008).

Bu alanda yapılan bir diğer önemli çalışma ise 2012 yılında Ahmet Taylan tarafından çalışılan Bianet örneği üzerine olmuştur. Çalışmada Bianet’in kurumsal yapısından, gazeteci profiline, muhalif kimliğinden, alternatifliğine kadar birçok kategori üzerinden değerlendirmeler yapılarak Bianet’in alternatif medya özellikleri taşıyıp taşımadığı incelenmiştir (Taylan, 2012).

2012 yılında alternatif medya alanında öne çıkan çalışmalardan bir diğeri ise Figen Algül’e aittir. Algül, Nor Radyo örneğini, rizomatik yaklaşım bağlamında topluluk medyası özellikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda yapılan araştırmada Nor Radyonun karşıt kamusalığın sesini dile getirdiği ve topluluk medyası özelliği gösterdiği ifade edilmiştir (Algül, 2012, s.315).

Literatürde yer alan çalışmalardan biri de 2017 yılında Mehmet Erdoğan tarafından çalışılan Uçan Süpürge Web Sitesi Analizidir. Feminist ve alternatiflik bağlamında incelenen çalışmada Uçan Süpürge Web Sitesinin medyada süregelen cinsiyetçi ayrıma bir alternatiflik oluşturduğu feminist ve alternatiflik nitelikleri bağlamında ortaya konulan özellikleri yansıttığı ifade edilmiştir (Erdoğan, 2017, s.148).

Son olarak Bayram Çağlar tarafından yine 2017 yılında ortaya konulan Alevi Televizyonları Örneği ana akıma karşı alternatif yayın oluşturma potansiyelleri bakımından incelenmiş olup çalışmaya konu olan televizyonların Alevilere yönelik önyargıları, tutumları ve davranışları değiştirmeye çok fazla katkı sunmadığı organizasyon yapıları bakımından da kendi kültürel normlar çerçevesinden geleneksel bir yapılanmaya gidildiği ifade edilmiştir (Çağlar, 2017, s.148).

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nicel içerik analizi, pozitivist geleneğin nesnellik varsayımlarına sahip olan bir analiz yöntemi olarak verilerdeki mesajların sıklık ve çeşitliliğinin ölçülmesine olanak sağlamaktadır (Güçlü, 2019, s.175).

Araştırma evreni Al Harmal Gazetesi’nin 79 basılı sayısının içeriklerinden oluşmaktadır. İçeriklerin çözümlenmesinde Arapça dilinde tercümanlık ve çevirmenlik yapan bir uzmandan faydalanılmıştır. Çalışmamızda gazetenin içerik analizinde sistematik rastgele örneklem ile belirlenen gazete sayılarının analizi yapılmıştır. Sistematik rastgele örnekleme yönteminde, örnekleme listesi belirlenmiş kriterlere göre düzenlenir ve örneklem seçimi tamamen düzenli aralıklarla yapılır. Bu yöntemde listeden ilk örnek rastgele seçildikten sonra $k=N/n$ formülüne göre diğer örnekler belirli aralıklarla seçilir (Güçlü, 2019, s.84). Bu doğrultuda içerik analizinde gazetenin mevcut 79 basılı sayısı içinden sistematik rastgele örneklem ile gazetenin 10 farklı sayısı (1, 9, 17, 25, 33, 41, 49, 57, 65, 73) incelenmiştir. Sistematik rastgele örneklem seçilmesindeki gerekçe evrenin büyüklüğü ve gazetenin içeriğinin Arapça olmasından dolayı sınırlama ihtiyacıdır.

Sistemik rastgele örneklem seçildikten sonra kategoriler ve kodlar Al Harmal Gazetesi'nin temsil ettiği topluluğa hizmet işlevi çerçevesinde incelenmiştir. Kategori ve kodları oluşturmada ise Fraser ve Estrada'nın (2005, s.18-22) çalışmasında işaret ettiği alternatif medyanın “yerel kültürlerin temsili, sosyal yaşama katkı, sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkı” işlevlerinden faydalanılmıştır.

Araştırma Soruları

Çalışmamızda Suriyeli göçmenler tarafından çıkarılan Al Harmal Gazetesi'nin alternatif medya pratiği olup olmadığı sorularına cevap aranmıştır. Bu bağlamda araştırma soruları:

- 1- Al Harmal Gazetesi bir alternatif medya örneği midir?
- 2- Al Harmal Gazetesi temsil ettiği topluluğun ihtiyaçlarına hizmet etmekte midir?
- 3- Al Harmal Gazetesi hangi ihtiyaçlara hizmet etmektedir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Gazetenin içerik analizinde 79 farklı sayısından sistemik rastgele örneklem ile 10 tanesi incelenmiştir. Gazetenin dilinin Arapça olması, evrenin büyüklüğünün örneklem düzeyinde sınırlandırılması ve Covid-19 pandemisinin saha araştırmasına olumsuz etkileri çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Bulgular

Bu bölümde Al Harmal Gazetesi'nin yapısal ve işlevsel özellikleri alternatif medya bağlamında değerlendirilmiştir.

Gazetesinin Kurumsal Kimliği

Al Harmal Gazetesi ilk olarak 01.10.2014 yılında Arapça olarak çıkarılmıştır. Gazete Kültür ve Siyasi ile Edebiyat ve Sanat bölümlerinden oluşmaktadır. Yine gazete 11 Suriyeli gönüllü yazar tarafından on beş günde bir (ücretsiz olarak) çıkarılmıştır. Gazetenin sloganı “her daim özgürlük” tür. Sayfa sayısı ise haber yoğunluğuna göre değişmektedir.

Gazetenin Organizasyon Yapısı

Al Harmal Gazetesi'nin organizasyon yapısı: Yönetim Kurulu, Genel Yayın Yönetmeni, Yazı İşleri Müdürü, Siyasi, Kültür ve Edebiyat bölüm başkanlarından oluşmaktadır. İmtiyaz sahibi Şükrü Kırboga'dır. Görev dağılımı ise: Yönetim Kurulu Başkanı: Bassam Al-Bleibel, Baş Editör: Majid Rasheed Al-Awaid, Editör: Youssef Dais, Yayın Kurulu: Asaad Fakhry, Khalaf Al-Jarbou, Ibrahim Al-Alwash, Orwah Al-Mahawesh, Muhammad Salibi, Eyas Al-Muhammad şeklindedir. Gazetenin kurumsal kimliği ile gazetenin organizasyon yapısına dair bilgiler görüşmeler neticesinde derlenmiştir.

Gazetenin İçerik Analizi

Al Harmal Gazetesi'nin içerik analizinde sistemik rastgele örneklem ile 79 sayısı bulunan gazetenin 10 sayısı incelenmiştir. Bu çerçevede $k=N/n$ formülü kullanılmış olup seçilecek sayılar (79/10) 7,9 aralık ile belirlenmiştir. Bu kapsamda gazetenin ilk sayısı seçilmiş olup sonraki örneklem sekizde bir seçilerek gazetenin 1, 9, 17, 25, 33, 41, 49, 57, 65 ve 73. sayıları incelenmiştir. Gazeteler içerik olarak incelenirken ise “topluluğa hizmet” işlevi göz önünde bulundurularak kategoriler Fraser ve Estrada'nın işaret ettiği işlevlerden yerel kültürün temsili, sosyal yaşama katkı, sivil toplumun güçlenmesine ve diyalog ortamına katkı, olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede her kategoriye temsil eden kodlar oluşturulmuş başta haber başlıkları olmak üzere köşe yazıları ve metin içerikleri incelenmiştir.

Al Harmal Gazetesi'nin 10 sayısında toplam 127 sayfa metin, 96 haber başlığı 80 de köşe yazısı incelenmiştir. Haber ve içeriklerin kategorilere göre dağılımı %27,5'i Yerel kültürlerin temsili, %23,6'sı Sosyal yaşama katkı, %20,5'i Sivil toplumun güçlendirilmesi ve diyalog ortamına katkı şeklinde olup kategoriler toplam içeriğin %71,6'sını ihtiva etmektedir. Geriye kalan %28,4'lük dilim ise muhtelif haberlerden oluşmaktadır. İçerik analizine dair tablolarda gazetede yer alan kategori ve kodlar frekans ve yüzden bağımsız olarak var- yok şeklinde belirtilmiştir.

Al Harmal Gazetesi'nin Yerel Kültürlerin Temsiline Katkısı

Topluluk medyaları içinden çıktıkları toplulukların kültürünü konu gündemine alır (Fraser ve Estrada, 2005, s.18). Kültür ise içinde geliştiği toplumun maddi ve manevi unsurlarını barındırır. Bu kapsamda içerik analizinde kültürün maddi ve manevi unsurlarından olan ana dil, sanat- edebiyat ve inanç- gelenekler haber içeriklerinde kodlanarak incelenmiştir. Gazetenin 10 sayısında toplam içeriğin %27,5 ile "Yerel kültürlerin temsilini" kapsamaktadır. Kategori ve kodlama ile gazete sayıları arasındaki ilişki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Yerel Kültürlerin Gazetelerde Temsil Edilme Durumu

Kategori	Kodlar	Gazetenin Sayıları									
		1.	9.	17.	25.	33.	41.	49.	57.	65.	73.
Yerel Kültürlerin Temsili	Anadile katkı	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
	Sanat-Edebiyat	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
	İnanç ve gelenekler	√	√	-	-	√	-	√	-	-	√

Şekil 1: Al Harmal Gazetesi, Köşe Yazıları ve Hikâyeler

الحرب (كوبتلي) في عين أهدا
Arabic text: الجبهة الدلف... Hürdani Öngürlek

الجرح السوري وجهته الحقيقة

مجزرة شارع تل أبيص

آثار سوريّة في مهب الريح..!

Small portrait photos of various individuals with their names below them.

زاوية حارة الجدار العازل

من أعمال الفنان التشكيلي السوري علي حسين

تأجج الحنيتا جديد وفاء شهاب الدين

زارع الحنيتا

ذراصة: 27٪ من الشباب السوري يؤمن بعودة الحراك السلمي

Small portrait photos of various individuals with their names below them.

Gazetenin Arapça basılıyor olması anadilin yaşatılmasına önemli bir katkıdır. Gazetede Suriyeli şair ve yazarlara yer verilmesi yerel kültürün temsiline önemli katkıları sağlamaktadır. Öte yandan gazetede Türk, Tunuslu, Cezayirli vb. farklı etnik kökenden şair ve yazarların yazılarının paylaşılması da kültürlerarası etkileşimi sağlamaktadır. Bu bağlamda Al Harmal Gazetesi temsil ettiği topluluğun kültürünün aktarıcısı olması hem de farklı kültürlerle etkileşime imkân vermesi bakımından temsil ettiği topluluğa hizmet etmektedir.

Al Harmal Gazetesinin Sosyal Yaşama Katkısı

Topluluk medyası hem temsil ettiği topluluğun kendi yaşam koşullarını bileşenlerini daha iyi kavrayabilme hem de topluluğun mevcut sorunlarını çözümü için gerekli tartışma zeminini oluşturma işlevine sahiptir (Güney, 2009, s.99). Bu bağlamda ekonomi, eğitim ve toplumsal sorunlar kodları çerçevesinde incelenen haber başlıkları ve köşe yazıları gazetesinin incelenen 10 sayısının %23,6'sını kapsamaktadır. Kategori ve kodlama ile gazete sayıları arasındaki ilişki tablodan verilmektedir.

Tablo 2: Sosyal Yaşama Katkı

		Gazete sayıları									
Kategori	Kodlar	1.	9.	17.	25.	33.	41.	49.	57.	65.	73.
Sosyal Yaşama Katkı	Ekonomi	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	-
	Eğitim	-	✓	-	✓	-	-	-	-	-	✓

Toplumsal Sorunlar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
--------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Şekil 2: Al Harmal Gazetesi, Eğitim Desteği Konulu Haber ve Türk Yazarların Tanıtımı

Al Harmal Gazetesi'nin içerik analizinde Sosyal Yaşama Katkı kategorisi altında: Suriyelilerin ekonomik problemleri, Suriyelilerin pasaport sorunları, Suriyelilerin eğitim problemleri, Suriyelilerin kimlik problemleri, kamp yaşamında yaşanan zorluklar başta olmak üzere toplam 31 konu işlenmiştir.

Sivil Toplumun Güçlenmesine ve Diyalog Ortamına Katkı

Sivil toplumun bir parçası olarak görülen alternatif medya, medyanın demokratikleşmesi insanların gündelik problemleri ile ilgi konularda aktif olmasını, farklı tartışma ortamlarının oluşmasını ve akabinde mikro-katılımlar ile insanların demokratik ve sivil davranışları öğrenmesine katkı sunar (Bailey vd., 2015, s.57). Bu çerçevede topluluk medyası sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamı oluşturmasını işlevi ile yurttaşlık hak ve sorumlulukların öğrenilmesi, toplumun uyum içinde birlikte yaşayabilmesine önemli katkılar sunar. Oluşturduğu diyalog ortamı ile yurttaşların katılımını sağlamanın yanı sıra topluluk problemlerine eğilerek çok sesliliği sağlamada önemli işlevler görür. Bu kapsamda Al Harmal Gazetesi içerikleri incelenmiş olup tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Sivil Toplumun Güçlenmesi ve Diyalog Ortamına Katkı

Kategori	Kodlar	1.	9.	17.	25.	33.	41.	49.	57.	65.	73.
Gazete sayıları											

Sivil Top. ve Diyalog Ort. Katkı	Demokratik Haklar	-	√	√	-	-	√	√	√	√
	Dernek ve Vakıf Faaliyetleri	√	√	-	√	-	√	√	-	√
	Katılım	√	-	√	√	√	-	√	√	-

Şekil 3: Al Harmal Gazetesi, Sivil Dayanışma ve Suriye'deki Tarihi Eser Kaçakçılığı Haberi

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Al Harmal Gazetesi içerik üretim ortamında sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkı kategorisinde temsil ettiği topluluğa önemli katkılar sunmaktadır. Analize ise sonuç kısmında detaylıca değinilecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Alternatif medya, kamusal alandan temsilleri problemlili olan ya da yeterince temsil edilmeyen grupların, toplulukların vb. yapılarla bir araya gelen kolektif kimliklerin; kendilerini ifade etmelerine, medya aracılığıyla kamusal alana katılmalarına veya üretim süreçlerinde bulunmalarına olanak sağlar. Üyelerinin medyanın üretici ve tüketicisi olabildiği bu platformlar içinden çıktıkları topluluğun gündemleriyle ilgilenir. Alternatif medyalar ister organizasyon yapılarındaki anti-hiyerarşik yapılanma olsun ister topluluk üyelerinin medya aracılığıyla üretim süreçlerine katılabilmesi isterse de dayanışma odaklı finansman yapılarıyla olsun ana akım medyadan ayrılan özellikler gösterirler.

Bu doğrultuda 2014 yılında Suriye'den Türkiye'ye göç eden bir grup yazar tarafından çıkarılmış olan Al Harmal Gazetesi'nin, Suriye'deki insani ve iktisadi gelişmeleri topluluk üyelerine iletme misyonuna sahip olduğu, topluluk üyelerini ilgilendiren kamusal alandaki gelişmeleri göz önünde bulundurarak iç ve dış politik gelişmelerin aktarılmasında bir araç

olduğu, topluluk ile iletişim sağlanması ve okurlar ile katılımcı bir anlayışla etkileşimin sürdürülmesi ve onların problemlerinin gazetede işlenmesine olanak sunduğu anlaşılmıştır.

Al Harmal Gazetesi'nin üretim sürecinde yer alan gönüllülerin herhangi bir ücret almadan emekdaşlık esasıyla çalışması ve gönüllülerin aynı zamanda topluluk üyesi olması, içinden çıktığı topluluğu temsil etmesi de alternatif medya özellikleri arasında sayılır.

Gazete yardımlar ve bağışlarla kiralanmış bir ofise sahiptir. Bu yardımların bir kısmı yerel yönetimler ve dernekler tarafından sağlanmıştır. Topluluk medyasının gelirleri arasında kamusal fonlar ve sübvansiyonlar da gösterilebilir (Jankowski, 2002, s.7-8). Rizomatik bağlamda topluluk medyası genellikle varlığını sürdürmek amacıyla, piyasa ve/veya devletle farklı ilişki tipleri kurar (Algül, 2012, s.121). Öte yandan zaman zaman gazetenin çalışmaları için gazetenin gönüllülerin evlerinde toplanmaları da gazete ile ilgili çalışmaların farklı mekânlarda yürütüldüğünü göstermektedir. Yine bu durum rizomatik bağlamda alternatif medyaların "yersiz ve yurtsuz" (Carpentier vd., 2003, s.66) olabilmelerinden kaynaklanmaktadır.

Yine Al Harmal Gazetesi'nde yer verilen hikâyelerin, göçmenlerin kendi yaşam deneyimlerinin, beklentilerinin, topluluğun hayallerinin aktarılmasında önemli bir yeri vardır. Kültür, bir topluluğun kendine ve diğerlerine söylediği şeydir. Topluluk üyelerinin hayallerini, umutlarını ifade etme biçimidir, geçmiş ya da gelecekleri hakkında çizdikleri yoldur (Güney, 2009, s.91). Bu kapsamda gazetede işlenen konuların (kültür, sanat, ekonomi vb.) kültürlerarası diyaloga ve yerel kimliklerin temsiline katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

İçerik analizinde Al Harmal Gazetesi'nin yerel kültürlerin temsiline katkısı, sosyal yaşama katkısı ve sivil toplumun güçlenmesi ile diyalog ortamına katkı ekseninde gazetenin ilgili sayılarının içerikleri analiz edilmiştir. Topluluk medyaları söz konusu toplumun kimliğini ve karakterini yansıtmaya işlevi görür. Bu yüzden temelde yerel içeriğe gündemine alarak hedef kitlesinin özel ilgi alanına göre dış haberleri ve olayları da içerebilir. Aynı zamanda yerel kültüre odaklanır (Fraser ve Estrada, 2005, s.18-22). Bu yönüyle Al Harmal Gazetesi'nin yerel kimliklere katkısı incelendiğinde gazetenin Arapça basılması kültürün en başat unsuru olan anadilin yaşatılmasına önemli bir katkı olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca gazetenin ilgili sayılarında oluşturulan kodlardan: sanat, edebiyat, inanç ve geleneklerle ilgili içeriklere yer verildiği, geri kalan sayılarında ise sanat ve edebiyata dair içeriğin üretildiği görülmektedir.

Topluluk medyaları, şiir, tiyatro, hikâye vb. kültürün tezahürleri ile zenginleşip aktarılmasına kültürel kimliğin beslenmesine aracılık eder. Öte yandan kültürü belirleme özelliğine sahip yerel dillerin yaşatılmasına da katkı sunarlar (Güney, 2009, s.92). Bu yönüyle ele aldığımızda Al Harmal Gazetesi'nin kültürel kimliğe katkı sunduğu söylenebilir.

İçerik analizi kapsamında incelenen kategorilerden bir diğeri ise Al Harmal Gazetesi'nin, sosyal yaşama katkı sunup sunmadığıdır. Bu çerçevede gazetenin içerikleri ekonomi, eğitim ve toplumsal sorunlar kodları ekseninde incelenmiştir. Al Harmal Gazetesi'nin incelenen sayılarında ekonomi kodlu, eğitim kodlu, toplumsal sorunlar kodlu başlıkların önemli oranda işlendiği görülmektedir.

Topluluk medyası içsel tartışmalara ve topluluk bakış açısına ulaşmak için uygun zemini hazırlar. Bu noktada belirli problemler analiz edilebilir, çözümler üretilebilir en çok etkilenenler veya duruma yardımcı olabilecekleri harekete geçirilebilir (Fraser ve Estrada, 2005, s.18-22). Yine topluluk medyalarının özelliklerinden biri topluluğun içinde bulunduğu gerçekliği ortaya koyarak çözüm yolları için bir tartışma ortamı oluşturmaktır. Bu çerçevede özellikle Al Harmal Gazetesi'nin incelenen 10 sayısında toplumsal sorunlar başta olmak üzere Suriyelilerin eğitim ve ekonomik sorunlarına sıklıkla yer verildiği görülmüştür.

İçerik analizinin son kategorisi ise “sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkı” olmuştur. Topluluk medyasının sivil toplumun demokratikleşmesine, gündelik problemlerle ilgili tartışmaların yürütülmesine bu tartışmaları yürütürken de topluluk medyasının sağladığı katılımlar ile insanların demokratik ve sivil davranışları öğrenmelerine katkı sunar. Bu çerçevede insan hak ve özgürlüklerinin öğrenilmesi, toplumun uyum içinde yaşayabilmesi, toplumda dayanışma duygusunun gelişmesi açısından topluluk medyasının sivil toplumun güçlenmesi ve diyalog ortamına katkısı büyük önem arz etmektedir (Bailey vd., 2015, s.51-58). Bu bağlamda Al Harmal Gazetesi'nin içerikleri incelendiği zaman gazetenin ilgili sayılarında demokratik hak ve ödevlerle, dernek ve vakıf tanıtımlarıyla ilaveten topluluğun dayanışmasını teşvik eden içeriklerin üretildiği görülmektedir. Bu anlamda Al Harmal Gazetesi'nin topluluk medyasının sivil toplumu güçlendirme ve diyalog ortamına katkı işlevini desteklediği söylenebilir.

Alternatif medya pratikleri, basın-yayın faaliyetlerinin tarihten bugüne alışıldık asgari şartlarının tersine büyük sermayeler gerektirmeyen, uzmanlık aramayan, mekânla olan bağı koparan, geniş kitlelere ulaşabilme kabiliyetine sahip bir yol sunmuştur.

Bu anlayış, kabiliyet ve asgari imkânlarla Şanlıurfa'da göçmen toplulukların oluşturduğu Al Harmal Gazetesi kendi etki sınırlarında zorunlu göçün problemlerini yansıtmada yetersiz kalan ana akım medyanın bıraktığı boşluğa “alternatif” bir bakış açısı sunmuştur. İster organizasyon yapısıyla isterse içinden çıktığı topluluğun sorunlarını dile getirmedeki kabiliyetiyle olsun Al Harmal Gazetesi ana akım medyaya alternatif bir alan olmuştur. Kamusal alanda çok sesliliğin sağlanarak medyanın daha da demokratik bir zemine kavuşması için Al Harmal Gazetesi gibi sınırlı imkânlarla sahip medyaların desteklenmesi önemli görülmektedir. Göçmenlerin kendi medya pratiklerini oluştururken karşılaştıkları yasal zorlukların mevzuat çerçevesinde iyileştirmesi, engellerin ortadan kaldırılması da daha demokratik bir medya ortamı oluşmasına önemli katkılar sunabilir.

Ayrıca bu çalışma Türkiye'de göçmenlerin bir topluluk olarak kendi medya pratiklerini oluşturma deneyimlerini ele alması bakımından önemli görülmektedir. Daha geniş bir evren ve örneklem kümesi ile araştırmanın sınırlılıklarına önemli katkılar sunabilir.

Kaynakça

- Algül, F. (2012). *Rizomatik yaklaşım bağlamında karşıt kamusalığın sesi olarak topluluk medyasına Türkiye'den bir uygulama örneği: Nor Radyo*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Atton, C. (2014). *Alternatif medyaya yaklaşmak: teori ve metodoloji*, (Haz.) Yanıkkaya, B. ve Çoban, B. *Kendi medyanı yarat, alternatif medya, kavramlar, tartışmalar, örnekler*. İstanbul, Kalkedon Yayınları, Cilt 2, s.21-62.
- Bailey, G.O., Cammaerts, B. & Carpentier, N. (2015). *Alternatif medyayı anlamak*. (Ç. Öztürk, Çev.) İstanbul. Kafka Yayınları.
- Berrigan, J.F. (1979). Community communication “the role of community media in development”. *Unesco 1981*. Printed In France.
- Carpentier, N., Lie, R. & Servaes, J. (2003). Community media: muting the democratic media discourse?. *Continuum: Journal Of Media & Cultural Studies*, 17:1, 51-68.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, teknik-yaklaşım-uygulama*. Ankara. Nobel Yayınları.
- Güler, A., Halıcıoğlu, B.M., & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Ankara. Seçkin Yayınları.
- Güney, S. (2009). *Tüm yönleriyle topluluk radyoları*. İstanbul. Punto Yayınları.
- Fraser, C. ve Estrada, R. (2001). *Community radio handbook*. Ncl. bibl. Thai version pub. In

- 2005 by UNESCO Office Bangkok. S. 18-122.
- Fuchs, C. (2010). Alternative media as critical media. *European Journal of Social Theory*, 13(2), 173–192. Doi: 10.1177/1368431010362294
- Hazar, M.Ç. (2017). *Toplumsal biçimler okulunun iki öncüsü Tönnies ile Simmel'in iletişime katkısı*. Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi- Sayı 44 / Bahar 2017*.
- Hollander, E., Stappers, J. & Jankowski, N. W. (2002). "Community media and community communication", Nicolas W. Jankowski & O. Prehn (Ed.). *Community media in the information age- perspectives and prospect*. (s.25). New Jersey: Hampton Press.
- Howley, K. (2010). *Understanding community media*. USA. Sage Publication, INC.
- İçağasıoğlu Çoban, A. ve Buz, S. (2008). *Eleştirel teori: gelişimi, kabulleri ve sosyal hizmette kullanımı*. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi Cilt 19, Sayı 1, Nisan 2008.
- Köksalan, E. (2010). *Alternatif televizyon, olanaklar ve uygulamalar*. İstanbul: Punto Yayınları.
- Köksalan, M. (2014). *Alternatif bir medya olarak topluluk televizyonları Y, (Haz.) Yanıkkaya, B. ve Çoban, B. Kendi medyanı yarat, alternatif medya, kavramlar, tartışmalar, örnekler*. İstanbul, Kalkedon Yayınları, Cilt 2, s.253-282.
- Leunissen, J. (1986). 'Community' en 'community development' bij de australische aborigines, in: Van Bakel. M., Borsboom, A., Dagmar, H. (Eds.), *Traditie İn Verandering; Nederlandse Bijdragen Aan Antropologisch Onderzoek İn Oceanië*. Leiden: DSWO Press, Pp. 57-82.
- Lewis, P. (Ed). (1993). *Alternative media: linking global and local, repost and papers on mass communication* No.107. Paris: UNESCO.
- Rennie, E. (2006). *Community media, a global introduction*. New York: Rowman&Littlefield Publisher, INC.
- Taylan, A. (2012). *Alternatif medya ve Bianet örneği: Türkiye'de alternatif medyaya dair etnografik çalışma*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Uluslararası Azınlık Hakları, (2007). *Bir eşitlik arayışı: Türkiye'de azınlıklar*. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, (MRG).
- syrianprints.org: <https://syrianprints.org/ar/issues?agency=119> (Erişim tarihi 08.03.2020)